

Nr 52

Av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., om höjning av anslaget till
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar, m. m.

(Lika lydande med motion nr 94 i Andra kammaren)

En betydande fråga i nuvarande utvecklingsskede avser bemästrandet av befolkningsomflyttningen i olika landsdelar och nödvändigheten att främja de större och mindre tätorters utveckling som kan bevara människor och skatteunderlag åt kommunerna. Bostadsbyggande är mången gång förutsättningen för de olika orternas utveckling. De sanitära problemen i samband med växande folktäthet skapar också betydelsefulla kommunala uppgifter.

Höga byggnadskostnader inverkar försvårande på bostadsbyggandet, och de höga räntor som hämmar utvecklingen på andra områden skulle också här bidra till att skapa hyreslägen och bostadskostnader som samhället icke velat godtaga. Problemet att klara svårigheterna att skaffa krediter liksom mindre oskäligen räntekostnader har statsmakterna löst genom att låta bostadsbyggandets kreditbehov ingå i den s. k. prioriterade sektorn av penningmarknaden, vilket innebär lättare möjlighet att få pengar och i viss mån lägre räntor. Därtill kommer direkt subvention i viss utsträckning i form av vad man kallar ränteeftgift. Arbeten avseende införande av vatten- och avloppsanläggningar har stimulerats genom löften om statsbidrag. Däremot har sådana arbeten icke kunnat finansieras på samma sätt som bostadsbyggandet ehuru moderna sanitära anordningar utgör ofrånkomliga förutsättningar för bostadsbyggandet i tätorterna. Kommunernas upplåning för sådana ändamål får nämligen icke upptagas inom den prioriterade sektorn utan hänvisas till de dyrare pengarna i den genom stor efterfrågan hårt trängda allmänna penningmarknaden. Det brister betänkligt i logik att dels kräva sådana anordningar som villkor för byggandet och dessutom stimulera detta genom utsikterna att få statsbidrag och dels låta kreditrestriktionerna bli den flaskhals som försvårar utvecklingen.

Frågan om statsbidragen till kommunerna är här liksom på andra områden ett särskilt, föga uppbyggligt kapitel. Staten har visserligen ställt i utsikt bidrag — tidigare ganska hyggligt tilltagna sådana — men de belopp som anslagits för ändamålet har icke stått i proportion till uppgiftens omfattning. Detta trots att myndigheterna ingalunda saknar möjligheter att påverka samhällsplanerandet. Vid slutet av budgetåret 1958/59 fanns

arbeten igångsatta till vilka bidrag skall utgå med en sammanlagd beräknad byggkostnad av 638 milj. kr. Till 1959 års riksdag framlades i anledning av denna situation en s. k. saneringsproposition. Den syftade emellertid närmast till att pressa ner bidragsprocenten och hade till sin uppläggning drag som från kommunernas synpunkt närmast hade drag av partiell statsbankrutt. Bidrag som dittills genomsnittligt utgått med ca 32 procent av anläggningskostnaden sänktes till i genomsnitt ca 20 procent. Men detta är blott genomsnitt. Med hänsyn till ur anslaget utgående — för övrigt välbehövliga — tilläggsbidrag till anläggning för höggradig rening måste man räkna med att propositionen syftade till att ge åt arbeten för vatten- och avloppsanläggningar endast ca 17 procent i enlighet med propositionens grunder. Detta skulle innebära att staten i förhållande till kommunerna sätter ned sina åtaganden till ungefär femtio procent, vilket förefaller kraftigt. Emellertid medförde övergångsbestämmelser tills vidare avsevärda uppmjukningar. Sålunda undantogs helt från reduktionen företag för vilka tillstånd att påbörja arbetena beviljats före den 1 juli 1957. I fråga om företag påbörjade mellan denna tidpunkt och den 1 juli 1959 finns även enligt propositionen vissa möjligheter att erhålla bättre bidrag i anslutning till bestämmelser som gällt då de planlagts och påbörjats.

Eftersläpningen beträffande bidrag vid utgången av budgetåret 1956/57 avsåg arbeten med en sammanlagd kostnad beräknad till 405 milj. kr. Motsvarande siffra var vid utgången av budgetåret 1958/59 såsom nämnts 638 milj. kr. Under budgetåren 1957/58 och 1958/59 igångsattes företag med sammanlagd anläggningskostnad av 347 milj. kr.

I tidigare berörda s. k. saneringspropositionen 1959 (nr 84) angavs eftersläpningstiden för bidragens utbetalning till ca fem år. Med så stora belopp innebär redan detta en ganska kraftig övervältring av räntekostnader på kommunerna för pengar som staten och icke kommunerna borde ha legat ute med. Emellertid framhöll riksdagen 1959 genom bifall till statsutskottets utlåtande nr 121 »vikten av att frågan om eftersläpningen i bidragsgivningen, och i anledning härav erforderliga åtgärder, uppmärksammas följande». Om dessa ord har någon innebörd torde de åsyfta att riksdagen ansåg att missförhållandet bör avhjälpas. För 1959 höjdes också i enlighet med propositionens förslag anslaget för bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp från 30 till 45 milj. kr.

Detta anslag förblev oförändrat också för budgetåret 1960/61. Statsutskottet anförde i sitt utlåtande (nr 6 p. 19) i anslutning till ärendets behandling vid 1960 års riksdag, att anslaget för 1959/60 i huvudsak disponerats för företag, som påbörjats under tiden 1 april—31 december 1954. Väntetiden för de företag, som vid början av budgetåret 1960/61 stod i tur att erhålla bidrag, uppgick enligt utskottet till i genomsnitt 5 1/2 år.

Av 1961 års statsverksproposition framgick, att anläggningskostnader för eftersläpande bidragsberättigade företag beräknats för 1959/60 till 706

milj. kr., för 1960/61 till 795 milj. kr. och för 1961/62 till 885 milj. kr. Under innevarande budgetår torde anslaget för sådan bidragsgivning ha förbrukats redan under 1961. Anslaget blev fortfarande oförändrat, och departementschefen tröstade sig med att höjningen 1959/60 var så pass stor. Detta oavsett att väntetiden fortsatt att öka genom fortsatt eftersläpning.

Bidragsprocentens sänkning skulle såsom berörts träda i full funktion för företag påbörjade efter den 1 juli 1959. Anläggningskostnader för sedan dess påbörjade företag ingår i ovan angivna beräkningar av eftersläpningen vid utgången av budgetåret 1961/62. Under åren 1957/58 och 1958/59 har företag igångsatts med en kostnadssiffra av 347 milj. kr. Deras ställning i bidragshänseende har tidigare berörts. Men siffrorna synes ge vid handen att vid utgången av budgetåret 1961/62 skulle inte ens alla företag, igångsatta före den 1 juli 1957, ha fått de bidrag de har rätt till.

Av årets statsverksproposition framgår att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i höstas (skr. 31/8 1961) konstaterat att väntetiden som redan då uppgick till ca sex år alltfört är i växande. För att motverka de närmaste årens beräknade ökning av väntetiden, liksom för att i sin mån möjliggöra en snabbare reducering av eftersläpning i framtiden föreslår styrelsen att anslaget till vatten- och avloppsanläggningar skall ökas med 15 milj. kr., varav 5 milj. kr. till bidrag till främjande av tillkomsten av avloppsreningsverk. Departementschefen har emellertid inskränkt sig till att förorda en höjning med 10 milj. kr., varav likaledes 5 milj. kr. till avloppsreningsverk.

I en riksdagsdebatt under 1961 års vårriksdag uppmärksammades särskilt ett uttalande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vari orsaken till den växande eftersläpningen delvis ansågs vara att kostnaderna stegrats såsom en följd av att företagen nu alltmer omfattar glesbebyggda områden. Här beröres i viss mån det problem beträffande tätortsbebyggelsen i landskommuner som inledningsvis anges bli av allt större betydelse för samhällsutvecklingen. Det är i icke ringa mån sådana kommuner tillkommande bidragsmedel som låter vänta på sig. Då dessutom svårigheter att i den allmänna sektorn av penningmarknaden upplåna pengar för företag är betydande, föreligger sålunda betydande hinder för utvecklingen. Det är av största betydelse att en snar avveckling av bidragseftersläpningen kommer till stånd.

Med hänsyn härtill föreslås,

att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1962/63 måtte i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag anvisas ett till 60 milj. kr. förhöjt anslag; ävensom

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en plan för snar avveckling av eftersläpningen beträff-

fande bidrag till anläggning av vatten och avlopp måtte
föreläggas innevarande års riksdag.

Stockholm den 22 januari 1962

Ferdinand Nilsson

i Kungsängen

Thorsten Larsson

Gärda Svenson

Nils-Eric Gustafsson

Eric Carlsson

Torsten Andersson

Harald Pettersson

Bertil Jonasson

Axel Emanuel Andersson

Sven E. Sundin